

شاخص های جامعه نبوی براساس سوره فتح

رئیس اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی طلوع مهر قم گفت: قاطعیت در برابر دشمنان، همبستگی و محبت درونی، معنویت فراگیر و ارتباط با خدا، اقتصاد توحیدی و توکل

ایکنا- رئیس اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی طلوع مهر قم گفت: قاطعیت در برابر دشمنان، همبستگی و محبت درونی، معنویت فراگیر و ارتباط با خدا، اقتصاد توحیدی و توکل، رضایت مندی الهی، باور به معاد و مغفرت الهی، استحکام و ریشه داری و رشد ارگانیک و استقلال شاخص های جامعه نبوی براساس آیات پایانی سوره فتح است.

حجت الاسلام والمسلمین محسن مهاجرنیا، رئیس اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی طلوع مهر قم به گزارش ایکنا از قم، حجت الاسلام والمسلمین محسن مهاجرنیا، رئیس اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی طلوع مهر قم در دویست و هشتاد و چهارمین نشست از سلسله کرسی های آزاداندیشی با موضوع «گفتمان مقاومت» و نوزدهمین جلسه تفسیر «سوره مبارکه فتح» که به همت قرارگاه فرهنگی طلوع مهر، انجمن علمی قرآن و تحول علوم ایران، مجمع هماهنگی پیروان امام و رهبری استان قم و اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی دانشگاه طلوع مهر امروز، ۱۵ آذرماه در این دانشگاه برگزار شد، با اشاره به اهمیت آیه پایانی سوره فتح گفت: مفسران بزرگی همچون علامه طباطبایی و آیت الله جوادی آملی، آیه آخر سوره فتح را شناسنامه جامعه نبوی، الگوی مدینه فاضله و طرح جامع تمدن اسلامی نامیده اند. هر سوره ای در قرآن کریم، فارغ از تعدد موضوعات، یک پیام محوری و جامع دارد که حکم روح حاکم بر آن سوره را ایفا می کند، سوره فتح نیز در ۲۹ آیه خود، پیامی را مخابره می کند که در آیه آخر به نقطه اوج و جمع بندی می رسد گویی تمام مباحث مطرح شده در سوره، در این آیه نهایی خلاصه و نتیجه گیری شده است.

وی افزود: اگر پرسیده شود که چگونه صلح حدیبیه که ظاهری از صلح و سازش داشت، به فتح مبین و پیروزی قاطع نهایی منجر شد؟ پاسخ آن در همین آیه آخر نهفته است. آیه با نام مبارک پیامبر اکرم(ص) آغاز می شود: «مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ؛ یعنی رمز رسیدن به آن فتح آشکار، در وجود پیامبر و همراهی امت با ایشان است.

رئیس اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی طلوع مهر با تفکیک میان نگاه اعتقادی و نگاه سیاسی به تفسیر این سوره اظهار کرد: در تفاسیر رایج، عمدتاً با نگاهی کلامی و اعتقادی به این آیه نگریسته شده و ریشه پیروزی را صرفاً در ایمان به خدا و نبوت جست و جو کرده اند، اما با عینک تفسیر سیاسی، این سوره در حال طراحی یک نظام حکومتی و ترسیم یک جامعه سیاسی است، جامعه ای که رهبری و بخش عظیمی از مردم به میدان رفته اند، خداوند وعده پیروزی داده و نصرت خود را شامل حال آنان کرده و اکنون در حال ترسیم مناسبات درونی و بیرونی این جامعه است.

وی تصریح کرد: اینکه نام پیامبر(ص) در آغاز این آیه آمده، شبیه «بسم الله» در آغاز سوره است که رمز و چکیده کل محتوای سوره است. همان طور که طبق دیدگاه فقهی امام خمینی(ره)، بسم الله جزء سوره و دربردارنده تمام محتوای آن است، نام پیامبر(ص) در این آیه نیز نماد تمام هویت جامعه اسلامی است. نقش بنیادین مردم در مشروعیت سیاسی و کارآمدی حکومت

مهاجرنیا به تحلیل عبارت «وَالَّذِينَ مَعَهُ؛ و کسانی که با او هستند» پرداخت و گفت: در این سوره دو گونه از پیامبر(ص) یاد شده است، گاهی به عنوان شخص حقیقی پیامبر(ص) که مخاطب آیاتی، چون «لِيَعْفِرَ لَكَ اللَّهُ» است اما در آیه پایانی، پیامبر(ص) به عنوان حاکم و رهبر مطرح می شود، در این جایگاه، پیامبر(ص) بدون مردم تعریف نمی شود.

وی با اشاره به مباحث بنیادین اندیشه سیاسی اسلام تأکید کرد: رهبری برای اعمال قدرت، تشکیل حکومت و غلبه بر دشمن، نیازمند حضور مردم است، مشروعیت سیاسی حکومت و کارآمدی آن بدون مقبولیت و حضور اجتماعی محقق نمی شود. این دیدگاه که مردم در مشروعیت حکومت نقشی ندارند و صرفاً باید اطاعت کنند، با منطق این سوره سازگار نیست.

استاد حوزه و دانشگاه گفت: خداوند از همان ابتدا که پیامبر(ص) را برای حکومت برگزید، مردم را به عنوان جنود و بازوان اجرایی او در نظر گرفت، تاریخ انبیا نشان می دهد حتی انبیای اولوالعزمی مانند حضرت ابراهیم(ع) و حضرت نوح(ع) به دلیل عدم همراهی مردم، موفق به تشکیل حکومت نشدند، بنابراین عبارت «وَالَّذِينَ مَعَهُ» نشان می دهد که مردم بخشی از قدرت و مشروعیت سیاسی حکومت دینی هستند.

۹ شاخص جامعه نبوی در سوره فتح

عضو هیئت مدیره انجمن علمی قرآن و تحول علوم ایران به تشریح شاخص های جامعه آرمانی و مدینه فاضله ای که در آیه ۲۹ سوره فتح ترسیم شده است پرداخت و افزود: این ویژگی ها در ابعاد سیاست خارجی، داخلی، معنوی و اقتصادی دسته بندی کرد؛ اولین شاخص، سیاست خارجی مقتدرانه «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ» است.

مهاجرنیا نخستین ویژگی جامعه نبوی را قاطعیت در برابر دشمنان دانست و گفت: جامعه اسلامی در سیاست خارجی و مناسبات دفاعی خود باید براساس اقتدار عمل کند. این شدت عمل مختص رهبر نیست بلکه تمام بدنه جامعه باید در برابر استکبار و دشمنان مانند آمریکا و اسرائیل در زمانه ما یکپارچه و قاطع باشند، همان طور که رهبری فرمودند، اتحاد ملت در برابر دشمن، یک اتحاد مقدس است. صلح حدیبیه سازش نبود بلکه مقدمه ای هوشمندانه برای فتح الفتوح بود که با همین قاطعیت به دست آمد.

وی دومین ویژگی را همبستگی و محبت درونی «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» و ساختار محبت آمیز داخلی جامعه دانست و افزود: جامعه دینی تنها مجموعه ای از افراد خوب نیست بلکه یک کل به هم پیوسته است که تار و پود آن را محبت و رحمت تشکیل می دهد، این تفاوت بنیادین جامعه اسلامی با جوامع غربی است، در غرب، نظم و رعایت حقوق دیگران غالباً ناشی از الزام قانونی و ترس از جریمه است و انسان ها در لاک تنهایی خود فرو رفته اند، اما در جامعه ایمانی، محبت یک امر قلبی و درونی است که فراتر از قانون، پیوند های اجتماعی را محکم می کند.

این استاد حوزه و دانشگاه با بیان اینکه معنویت فراگیر و ارتباط با خدا «تَرَاهُمْ رُكْعًا سَجِدًا» سومین شاخص جامعه نبوی است، اظهار کرد: ساختار جامعه از تک تک افراد شکل می گیرد، در جامعه آرمانی، تک تک شهروندان رابطه ای عمیق با خدا دارند، این رکوع و سجود تنها یک عمل فردی نیست بلکه وقتی آحاد جامعه ساخته شدند، کلیت جامعه نیز الهی و معنوی می شود، بسیاری از آسیب های اجتماعی ناشی از ساخته نشدن افراد است و این آیه تأکید می کند که سیمای عمومی جامعه نبوی، سیمای بندگی و عبادت است.

مهاجرنیا اقتصاد توحیدی و توکل «يَبْتَغُونَ قَضًا مِنَ اللَّهِ» را چهارمین شاخص دانست و گفت: جامعه ایمانی رزق، پیشرفت و توسعه خود را از فضل خدا می طلبد، این به معنای نفی تلاش نیست بلکه به معنای این است که انسان مؤمن معتقد است سررشته امور به دست خداست و نباید برای نان و نام در برابر قدرت های غیرالهی کرنش کرد، آن ها باور دارند که اراده الهی فوق همه اراده هاست و همان طور که در حدیبیه با دست خالی بر دشمن مسلح پیروز شدند، در اقتصاد و معیشت نیز نگاهشان به فضل الهی است. خمیرمایه مدینه فاضله طلب رضایت الهی در تمام شئون زندگی است

وی رضایت مندی الهی «وَرَضَوَانَا» مطرح کرد و افزود: هدف غایی در این جامعه، کسب رضوان الهی است، جامعه ای که مناسباتش براساس رانت، پارتی بازی، دروغ و کلک بنا شده باشد، هرگز جامعه اسلامی نیست و خمیرمایه مدینه فاضله، طلب رضایت خداوند در تمام شئون زندگی است.

رئیس اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی طلوع مهر ضمن نقد برداشت های سطحی از این آیه گفت: برخی گمان می کنند اثر سجود یعنی پینه بستن پیشانی که گاهی با ریاکاری همراه می شود، اما قرآن می فرماید اثر سجده در چهره و سیما آنان هویداست؛ یعنی نورانیت، خلوص و معنویت که از باطن آن ها می تراود. این سیما، نشان دهنده عمق ایمان است، نه ظاهرسازی های ریاکارانه؛ براساس این آیه باید گفت، سیمای نورانی و دوری از ریا «سَيِّمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ» ششمین شاخص جامعه معنوی به شمار می رود.

مهاجرنیا با اشاره به وعده «مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا» تصریح کرد: باور به معاد و مغفرت الهی هفتمین شاخص است، امید به بخشش الهی و باور به پاداش اخروی، موتور محرک این جامعه است، انسان مؤمن هر چقدر هم تلاش کند، خود را در برابر عظمت الهی قاصر می بیند و همواره نیازمند مغفرت است و این نگاه مانع از غرور و موجب پویایی دائمی می شود.

این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه استحکام و ریشه داری هشتمین شاخصی است که در تورات به آن اشاره شد، گفت: قرآن می فرماید مَثَل این جامعه در تورات نیز آمده است. این جامعه مانند درختی است که ریشه دوانده و مستحکم شده است و رشد ارگانیک و استقلال «كَزَّرَعٍ أُخْرِجَ شَطَأُهُ» نهمین شاخص است که در انجیل آمده است.

مهاجرنیا در تبیین نهمین ویژگی که تشبیهی بسیار زیبا در انجیل است، بیان کرد: قرآن جامعه نبوی را به زراعتی تشبیه می کند که جوانه می زند، محکم می شود و روی پای خود می ایستد «قَاسَتْوَى عَلَى سَوْقِهِ». این رشد، یک رشد ارگانیک، طبیعی و درون زاست، نه یک رشد بادکنکی و عاریتی.

وی افزود: این جامعه چنان با سرعت و قدرت رشد می کند که «يُعْجِبُ الزَّارِعُ؛ کشاورزان را به شگفت می آورد» و همزمان «لَيَغِيظُ يَهُمُّ الْكَفَّارُ؛ کفار را به خشم می آورد»؛ این رشد تکاملی نتیجه هم افزایی مؤمنان است. برخلاف منطق سودجویانه که هرکس به فکر خویش است، در این مدل «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»، افراد مانند ساقه های یک کشتزار به یکدیگر تکیه کرده و باعث رشد هم می شوند.

رئیس اندیشکده مطالعات انقلاب اسلامی طلوع مهر در پایان تصریح کرد: سوره فتح با این آیه، تصویری تمام عیار از تمدن نوین اسلامی ارائه می دهد. جامعه ای که روی پای خود می ایستد، وابسته نیست، از درون می جوشد، در برابر دشمن، چون کوه استوار و در درون سرشار از محبت است، این همان نسخه شفابخش الهی برای اصلاح جوامع امروزی است که باید سرلوحه حکمرانی و رفتار اجتماعی ما قرار بگیرد.